

Sectorrapport Agravia 2025

Gunstige prijzen geven ondernemers in land- en tuinbouw een flinke zet in de rug

Inhoudsopgave

Gunstige prijzen geven ondernemers in land- en tuinbouw een flinke zet in de rug	3
Akkerbouw	6
Kalverhouderij	8
Melkveehouderij	10
Pluimvee	12
Sierteelt	14
Varkenshouderij	16
Visserij	18
Glasgroente	20
Colofon	22

Gunstige prijzen geven ondernemers in land- en tuinbouw een flinke zet in de rug

Gunstige prijsontwikkeling in de land- en tuinbouw versterkt de financiële weerbaarheid van Nederlandse land- en tuinbouwbedrijven. Dierlijke sectoren profiteren het meest van opwaartse prijsdruk als gevolg van een krappe markt. ABN AMRO verwacht dat landbouwprijzen hoog blijven.

Geen overbodige luxe, want ook de kosten zijn flink gestegen. Bovendien blijft voor veel ondernemers de toekomst onzeker doordat Nederland nog steeds niet van het stikstofslot af is. Dat zet een stevige rem op bedrijfsontwikkeling en verduurzaming in de landbouw. In deze editie van Agrivaria zetten we de ontwikkelingen per subsector op een rij.

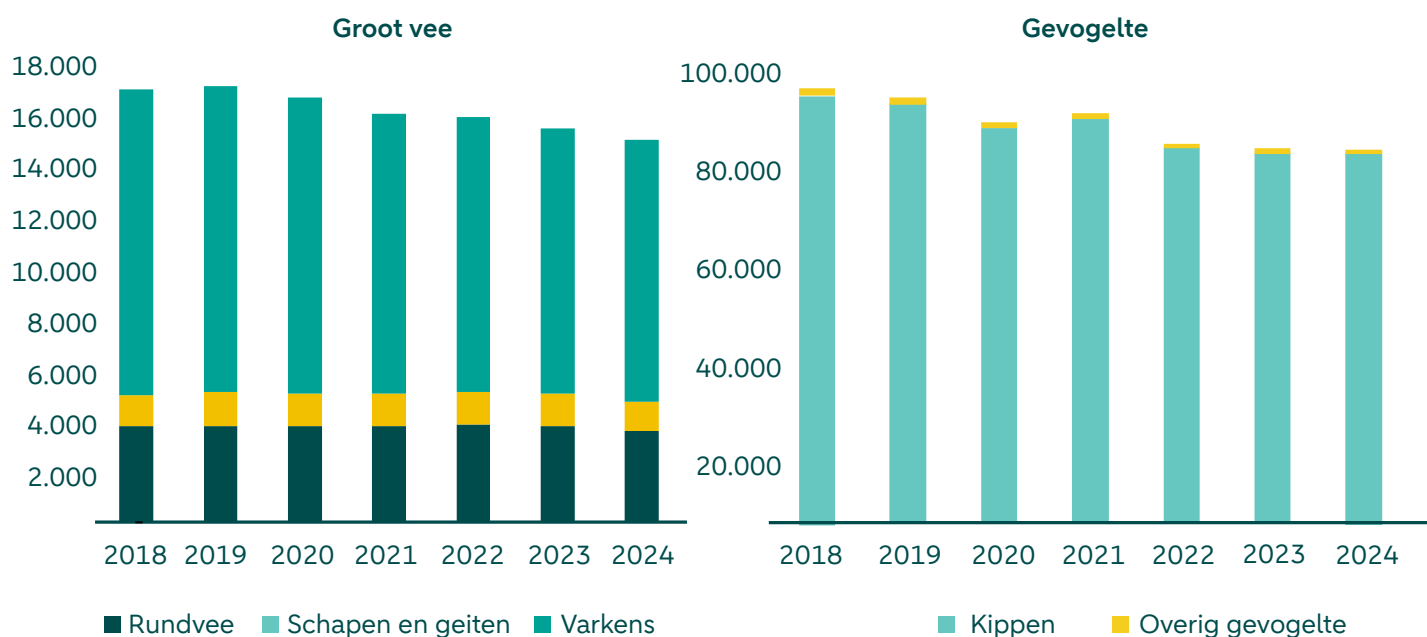
Reductie veestapel in combinatie met goede vraag doet prijzen dierlijke eiwitten verder stijgen

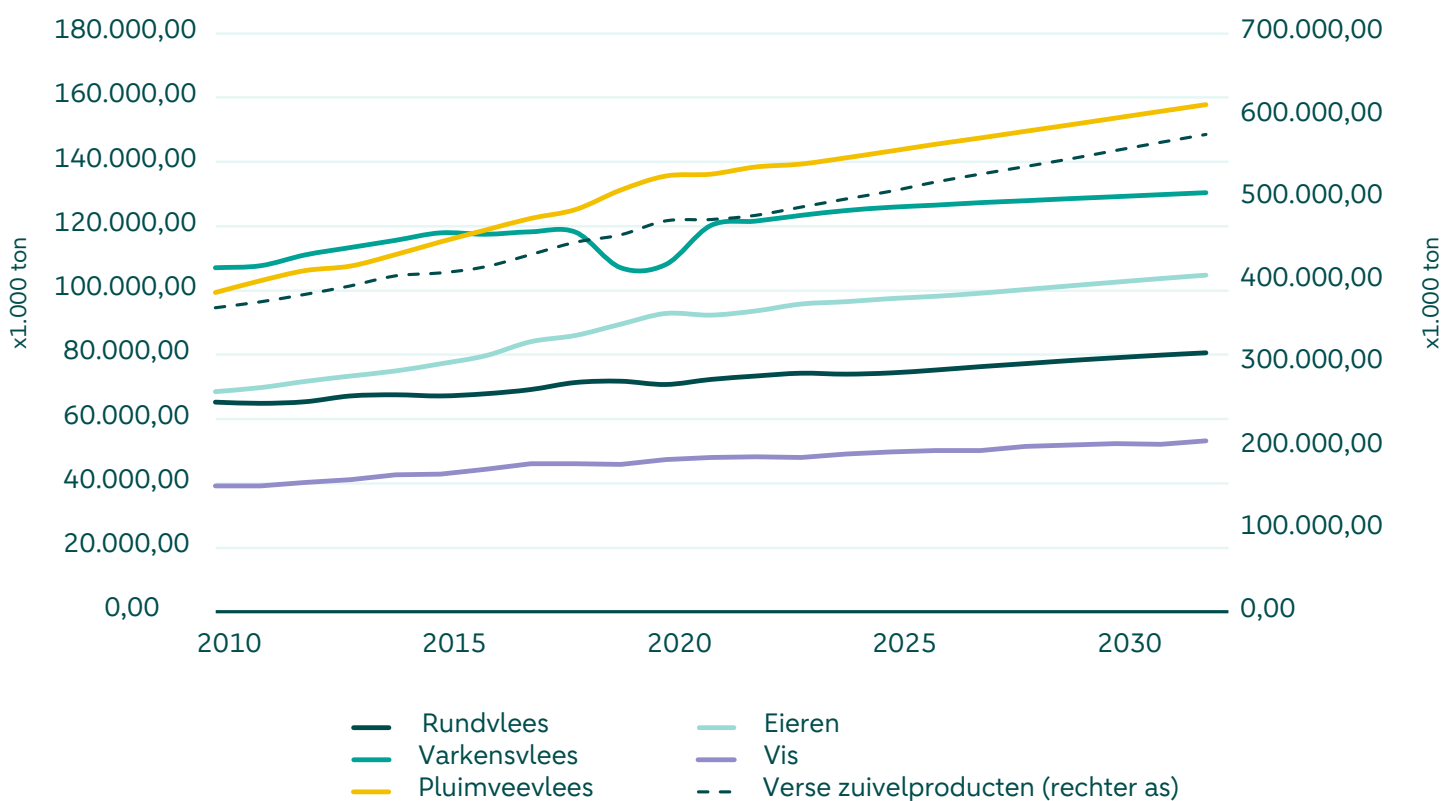
Sinds het ongeldig verklaren van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) door de Raad van State in 2019 zit Nederland op het stikstofslot. Beleidsmakers en politici lukt het vooralsnog niet om met adequate oplossingen te komen. De discussie vernauwt snel tot een reductie van de veestapel, terwijl een bredere aanpak is vereist. Naast stikstof kent de sector immers

opgaves op het gebied van klimaat, dierenwelzijn, biodiversiteit, waterkwaliteit en bedrijfsopvolging, en dit alles in combinatie met een eerlijk verdienmodel voor de boer. Een integrale aanpak is noodzakelijk, maar blijft uit. Daarnaast staan behalve de agrarische sector ook andere sectoren aan de lat om emissies te verlagen.

De afgelopen zes jaar daalde de Nederlandse veestapel met ruim 2 procent per jaar (zie figuur 1). Daarentegen stijgt de mondiale consumptie van dierlijke eiwitten (zie figuur 2). Het lokaal dalende aanbod loopt dus steeds meer uit de pas met de wereldwijde vraag naar vlees en zuivelproducten, al is in Europa sprake van een stabiliserende vraag. Door overheidsbeleid en keteninitiatieven zal het aanbod de komende jaren verder dalen.

Figuur 1: Nederlandse veestapel daalt jaarlijks met 2 procent over de periode 2018-2024

Figuur 2: Mondiale consumptie dierlijke eiwitten stijgt met 10 procent over de periode 2025-2032

Bron: FAQ Outlook, bewerkt door ABN AMRO

Sinds de overheid de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties (Lbv en Lbv+) introduceerde, hebben bijna 1700 boeren zich hiervoor aangemeld. Sinds 1 januari 2025 worden bovendien productierechten van varkens- en pluimveehouders en fosfaatrechten van melkveehouders bij overdracht buiten de familie afgeroomd.

Ook verandering in de wijze van boeren veroorzaakt een daling in de veestapel. Pluimveehouders die omschakelen naar het Beter Leven keurmerk 1 ster houden minder kippen per vierkante meter. In ruil voor strengere dierenwelzijnseisen krijgt de boer een vergoeding die gekoppeld is aan de onder andere voerkosten. Dit geeft de boer een stabiel en goed inkomen. Ongeveer de helft van de pluimveehouders met vleeskuikens is inmiddels omgeschakeld naar het Beter Leven keurmerk 1 ster. Vergelijkbare ontwikkelingen zien we in de varkenshouderij ontstaan.

Een pijnlijk punt is dat de realisatie van de buitenuitloop die voor het keurmerk is vereist op veel bedrijven nog niet is gerealiseerd als gevolg van belemmeringen in vergunningverlening. Het stikstofdossier houdt de sector in de tang.

Het groter wordende verschil tussen vraag en aanbod zorgt voor een prijsopdrijvend effect, met hogere prijzen voor onder andere vlees en zuivel tot gevolg. Ook in sommige plantaardige sectoren zien we dat het aanbod de vraag moeilijk bijhoudt. Zo stijgt de vraag naar verwerkte aardappelproducten harder dan de aardappelteelt kan bijbenen. In de subsector-analyses gaan we dieper in op de factoren die aanbod, vraag en prijzen beïnvloeden.

Positieve liquiditeitsontwikkeling agrarische sector

Toch zijn de hoge prijzen geen overbodige luxe. Lagere volumes drukken immers de omzet, hogere prijzen maken dit weer goed. Daarnaast hebben boeren te maken met hoge voer-, energie- en mestafzetkosten. Tot slot wordt van boeren en tuinders verwacht dat ze hun bedrijfsvoering verder verduurzamen, wat flinke investeringen en toenemende kosten met zich mee brengt. De liquiditeitsontwikkeling, het verloop van de stand op de rekening courant, is een belangrijke graadmeter om te bepalen of een agrariër op korte termijn aan zijn verplichtingen kan voldoen. Voor 2025 verwacht ABN AMRO een positieve liquiditeitsontwikkeling voor dierlijke sectoren.

Voor de plantaardige sectoren verwachten we voor

2025 een positieve liquiditeitsontwikkeling. In de volgende hoofdstukken gaan we per subsector in op de recente ontwikkelingen, de verwachtingen voor 2025 en de bredere trends op de lange termijn.

Rentevisie

De depositorente van de Europese Centrale Bank (ECB) ligt op 2,25 procent in april 2025. De groei in de eurozone blijft gematigd, maar zit in herstel. Ondanks dat de inflatie in Nederland onverminderd hoog blijft, neemt de inflatiedruk in de gehele eurozone langzaam af richting de beoogde 2 procent.

ABN AMRO verwacht dat de ECB de beleidsrente stapsgewijs blijft verlagen tot deze 1,5 procent bedraagt, waarschijnlijk eind 2025. De inflatie zou weer kunnen stijgen als gevolg van onder meer tegenreacties op de importtarieven van Trump of fiscale verruiming op defensiegebied. Dit kan de ECB doen besluiten een tijdelijke pauze van de rente daling in te lassen.

Veranderend overheidsbeleid

Als reactie op een veranderend geopolitiek klimaat is in Europa meer aandacht voor voedselzekerheid en -veiligheid. Eurocommissaris Hansen benadrukt in zijn voedselvisie voor Europa het belang van voedselzekerheid en de positie van de boer als voedselproducent. Dit lijkt in eerste instantie in contrast

met grote nadruk op duurzaamheid van de afgelopen jaren, een route die risico's met zich mee blijkt te brengen die recent door geopolitieke spanningen worden blootgelegd. Die risico's betreffen onder meer toenemende volatiliteit in voedselprijzen en lagere voedselproductie met als gevolg meer import en afhankelijkheid in voedselketens.

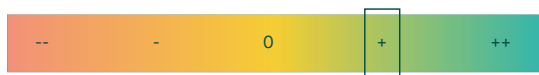
Toch is de visie van Hansen vooralsnog geen afzwakking van de Europese duurzaamheidsdoelen. En terecht, want er zijn talloze voorbeelden die zowel doelen op het gebied van verduurzaming als voedselzekerheid dienen. Zo geven beleidsmakers langzamerhand meer ruimte voor innovaties zoals Renure, een alternatief voor traditionele kunstmest op basis van dierlijke mest. Dit verlaagt de Europese afhankelijkheid van onder meer Wit-Rusland en Rusland, versterkt een autonome Europese voedselketen en bovenal: het is duurzamer. Een ander voorbeeld is de Sectorale Interventie Groenten en Fruit (SIG&F), een subsidieregeling gericht op het waarborgen van voedselzekerheid. Producentenorganisaties en hun telers kunnen hiermee de weerbaarheid van hun teelt vergroten, onder meer door activiteiten gericht op klimaatadaptatie en verduurzaming van de keten.

Een tweesporenbeleid biedt legio kansen voor innovatie in het hoog ontwikkelde Nederlandse agrocomplex. Doordat de primaire productie, voedselverwerking, retail, genetica, onderzoek en maakindustrie anno 2025 nog steeds in Nederland aanwezig zijn, kunnen agri-ondernemers leidend zijn in de aanpak van Europese voedselzekerheid- en duurzaamheidsuitdagingen.

Akkerbouw

Als gevolg van gunstige afzetprijzen en de lichte toename van de kostprijs verwacht ABN AMRO voor akkerbouwbedrijven een positieve liquiditeitsontwikkeling in 2025.

Terugblik op 2024

Door het natte voorjaar ontstond vertraging bij het zaaien en poten. Ondanks een matige zomer herstelden de opbrengsten van hoog salderende gewassen zoals aardappelen en uien toch nog redelijk, al daalde de meeste gewasprijzen licht. Suikerbieten beleefden een teleurstellend jaar door natte omstandigheden en de lage suikerprijs. De graanmarkt bleef volatiel door internationale spanningen, hoewel de tarweprijs eind 2024 herstelde. Biologische teelten beleefden een licht herstel, dankzij de stabilisatie van niet-biologische productprijzen.

De kosten voor onder andere kunstmest stabiliseerden in 2024, maar liggen nog altijd hoog. Wageningen University & Research raamt het inkomen voor akkerbouwers op 89.000 euro per onbetaalde arbeidsjaareenheid (aje). Dit is een daling ten opzichte van het voorgaande jaar, maar 6.000 euro boven het gemiddelde over de afgelopen vijf jaar.

Vooruitblik voor 2025

Gezien het droge voorjaar is de zaai- en pootdatum naar voren gehaald. Akkerbouwers zijn bovendien al vroeg begonnen met beregening om te zorgen dat zaden ontkiemen. De productiecapaciteit van aardappelverwerkers in Europa is de afgelopen jaren verder uitgebreid. De vraag naar aardappelen, met name frites, is daardoor hoog. Dit heeft een gunstig effect op de prijs van aardappelen. Na enkele mindere jaren lijken ook tafelaardappelen en pootaardappelen hiervan te profiteren. Ondanks de lichte daling in de aardappelprijs in het begin van 2025 verwachten we dat de prijs de rest van het jaar aantrekkelijk blijft.

Het uienareaal neemt in 2025 naar verwachting af door een tekort aan zaad, wat de prijzen kan opdrijven. De eerste signalen duiden op een goed jaar voor de ui, want het exportvolume behoort tot de beste drie jaren ooit.

Over het algemeen verwacht ABN AMRO voor 2025 een verdere stabilisatie van de akkerbouw, met prijzen die zich naar normale niveaus bewegen. Kosten blijven beperkt stijgen, voornamelijk door hogere arbeidskosten en strengere regelgeving. De liquiditeitspositie van bedrijven zal naar verwachting gematigd verbeteren.

Lange termijn

De Nederlandse akkerbouw speelt een belangrijke rol in de toekomst van ons plantaardig voedselaanbod alsmede in de transitie naar een circulaire, fossielvrije samenleving (biobased materiaal en biofuels) en een vitaal platteland. Op basis van de sterke samenwerking binnen de keten – veredeling, teelt, handel en verwerking – draagt de akkerbouw bij aan oplossingen voor deze maatschappelijke opgaven. De Branche Organisatie Akkerbouw ziet daarvoor de volgende zeven richtingen voor perspectief: duurzaam voedsel, biobased materialen, eiwittransitie, groene energie, biodiversiteit & landschap, circulaire samenleving en klimaatbestendige omgeving.

De subsector staat voor een flinke opgave. Door klimaatverandering en weersextremen nemen de risico's op misoogsten en plagen toe. De akkerbouw zal vanuit maatschappelijke druk gevraagd worden

om een volgende stap te zetten naar een duurzamer landbouwsysteem door onder andere minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, verbetering van de waterkwaliteit en meer aandacht voor het bodemleven. Tegelijkertijd dient de Nederlandse akkerbouw een voorsprong zien te behouden op mondiale concurrentie.

Met onze akkerbouwbedrijven, het sterke cluster van technische kennis en innovatieve productiemiddelen, onderwijs en ondernemerschap is dat mogelijk. Het toekomstige verdienmodel moet nog verder worden

uitgewerkt en is de sleutel tot veranderingsgezindheid. Grond en productiemiddelen worden steeds duurder. Transitie betekent vaak in eerste instantie een financiële terugslag en daarvoor is nu veelal geen ruimte. Deze ruimte kan alsnog gecreëerd worden door inspanningen van alle betrokkenen: handel, retail, veredelaars, consumenten, overheid en financiers.

Kalverhouderij

Schaarste in kalveren neemt toe in de kalversector. Tussentijdse verhogingen van contractvergoedingen compenseren vooralsnog hoge kosten voor mestafzet, energie en rente. We verwachten daarom een positieve liquiditeitsontwikkeling voor de kalverhouderij.

Terugblik op 2024

De kalversector onderscheidt zich doordat er twee dominante bedrijfsmodellen bestaan. Enerzijds werken bedrijven zonder contract, zij kopen en verkopen kalveren zelf en zijn verantwoordelijk voor alle activiteiten op het bedrijf. Anderzijds houden bedrijven kalveren voor zogenaamde integraties. Zij werken onder contract en krijgen een vergoeding voor huisvesting, arbeid en mestafzet. Contractgever koopt en verkoopt de kalveren en is verantwoordelijk voor de aanschaf van voer. Dit is van invloed op de bedrijfsvoering en het resultaat.

Terwijl een deel van de bedrijven goed presteerde dankzij hoge prijzen voor kalfsvlees, hadden anderen te maken met negatieve inkomens als gevolg van contractvergoedingen die onvoldoende de gestegen kosten dekken. De hoge prijzen voor kalfsvlees werden met name gedreven door een beperkt aanbod van blankvleeskalveren, een gevolg van de krimpende melkveestapel en het blauwtongvirus. Hoewel de kosten voor voer en energie enigszins stabiliseerden, bleven mestafzetkosten fors stijgen, wat een uitdaging vormde voor veel bedrijven.

In de kalverhouderij zijn 212 bedrijven aangemeld voor de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties (Lbv/Lbv+). Het werkelijke aantal dat stopt zal lager uitvallen doordat bedrijven zich hebben teruggetrokken. Vanaf 2019 tot 2024 nam het aantal vleeskalverbedrijven al met ruim 13 procent af. Ook het aantal dieren liep in die periode terug, met ruim 5

procent. Veel bedrijven bevinden zich in Gelderland, dichtbij Natura 2000-gebieden.

Wageningen University & Research raamt het inkomen voor vleeskalverhouders op ruim 68.000 euro per onbetaalde arbeidsjaareenheid. Dit is een stijging van 10.000 euro ten opzichte van het voorgaande jaar en ruim boven het gemiddelde over de afgelopen vijf jaar. De inkomensverschillen tussen ondernemers zijn overigens aanzienlijk.

Vooruitblik voor 2025

In 2025 zal de omvang van de kalverhouderij verder krimpen op basis van het aantal Lbv-aanmeldingen en als gevolg van strikte regelgeving waarbij oudere stallen moeten voldoen aan emissiereductie-eisen. Dit speelt met name in Noord-Brabant. Aandachtspunten blijven de kosten voor voer vanwege fluctuaties in grondstofprijzen, energie, gestegen inkooprijzen nuchtere kalveren en de hoge mestafzetkosten.

De mate waarin een bedrijf zelfvoorzienend is, bijvoorbeeld in productie van voer, energie en afvoer van mest op eigen land, heeft een grote invloed op het resultaat. Of het bedrijf onder contract werkt is ook van invloed op het resultaat. Voor 2025 verwacht ABN AMRO dat de liquiditeit van kalverhouders gemiddeld zal verbeteren door verbetering van de opbrengstprijzen en verbetering contractvergoedingen. Ondanks de genoemde uitdagingen blijft de markt voor kalfsvlees sterk, met hoge prijzen en een aanhoudende vraag.

Lange termijn

Op de lange termijn moet de kalverhouderij zich aanpassen aan veranderende regelgeving, maatschappelijke druk en marktdynamiek. Allereerst worden diergezondheidsmaatregelen aangescherpt, waarbij de subsector zelf streeft naar een halvering van antibioticagebruik. Programma's om dierziektes als Infectieuze Bovine Rhinotracheitis (IBR) en Bovine Virus Diarree (BVD) uit te bannen worden verder doorgevoerd. Daardoor wordt de invoer gereduceerd van dieren uit landen die niet voldoen aan de vereisten. Daarnaast is er maatschappelijke druk om dierenwelzijn

te verbeteren, onder andere door meer ruimte in de stal en beter transport. Ook is er druk om het internationaal vervoeren van kalveren te verminderen. In combinatie met de dalende melkveestapel zal dit de aanvoer van kalveren onder druk zetten.

Innovatie en duurzaamheid zijn cruciaal om de subsector toekomstbestendig te maken, bijvoorbeeld door investeringen in energie-efficiëntie en mestverwerking. Het reduceren van emissies van stikstof, CO₂ en methaan staat ook in de kalversector hoog op de agenda.

Melkveehouderij

Voor 2025 verwachten we een verdere toename in liquiditeit als gevolg van een gunstige melkprijs. De kosten voor mestafvoer lijken door het gunstige voorjaar vooralnsog enigszins mee te vallen. Vergunningverlening heeft niet zozeer invloed op de exploitatie maar brengt veel onzekerheid voor ondernemers.

Terugblik op 2024

Na een aanzienlijke daling in de liquiditeitspositie in 2023 is er sprake van herstel in 2024. De gemiddelde melkveehouder liet in 2024 een stabiele groei van de liquiditeitspositie zien: een toename van 21.500 euro naar 57.000 euro, zo blijkt uit transactiedata van ABN AMRO. Liquiditeit is wat anders dan inkomen. Wageningen University & Research raamde het gemiddelde inkomen in 2024 op 74.000 euro.

De totale melkproductie daalde over geheel 2024 in Nederland met 3 procent ten opzichte van een jaar eerder. Deze productiedaling is onder meer het gevolg van een kleinere veestapel, het blauwtongvirus en de matige kwaliteit van ruwvoer. Hoewel de impact van het blauwtongvirus op nationale schaal beperkt is gebleven, kan deze op bedrijfsniveau aanzienlijk zijn. Uit een analyse van Royal GD blijkt dat getroffen koeien permanent een kilo melk per koe per dag minder produceren.

Ondanks dat de melkproductie ook in onze buurlanden daalde, nam deze in de gehele Europese Unie toe met een bescheiden 0,5 procent. Vanwege de hoge vraag wereldwijd steeg de melkprijs eind 2024 boven de 57 cent per liter melk tegenover 46 cent een jaar eerder.

Vooruitblik voor 2025

Als gevolg van de afbouw van de Europese mestderogatie mogen boeren minder mest

uitrijden over hun land waardoor het landelijk mestoverschot toeneemt. In 2024 moest al 87% van de melkveebedrijven mest afvoeren, meldt het Nederlands Centrum voor Mestverwaardig. Door het grote aanbod stijgen de kosten voor mestafvoer. Onze zorg zit bij bedrijven die in het verleden geen mest afvoerden en hun mest nu niet meer kwijt kunnen op eigen land. Gemiddeld zullen melkveehouders de komende jaren al gauw geconfronteerd worden met een toename van de kostprijs met 1,5 á 3 cent per kilogram melk als gevolg van de afvoer van mest.

Voor 2025 verwacht ABN AMRO dat de melkprijs – gezien de stevige vraag en het beperkte aanbod – relatief hoog blijft en de extra kosten voor mestafzet gedekt worden. Over de gehele linie verwachten we dat de kosten op een acceptabel niveau blijven en 2025 een positieve liquiditeitsontwikkeling zal laten zien.

De rente is de afgelopen jaren hoog geweest, maar vertoont weer een langzaam dalende trend. Bij een financiering van 1,50 euro per kilogram afgeleverde melk betekent een rentedaling van 2 procentpunt een afname van de kostprijs van 3 cent per kilogram.

Lange termijn

Het overheidsbeleid blijft onzeker. De overheid slaagt er niet in een oplossing te vinden voor de stikstofproblematiek waardoor de vergunningverlening

tot stilstand is gekomen. Deze onzekerheden resulteren in een laag investeringsniveau in de veehouderij, wat bedrijfsontwikkeling en verduurzaming niet ten goede komt.

Terwijl het stikstofdossier voortduurt, ontvouwt zich een nieuw dossier rond waterkwaliteit. De melkveehouderij staat voor uitdagingen om te verduurzamen. Tegelijkertijd bieden innovaties in de markt zoals Renure, mestvergisting en het ontstaan van verschillende duurzame melkstromen hoop voor de toekomst. Daarnaast biedt het budget voor agrarisch natuurbeheer kansen voor verbetering van biodiversiteit, boerennatuur en extensivering.

De verschillen in melkprijs en melkstromen tussen bedrijven zijn de afgelopen jaren gegroeid. Dit komt doordat ondernemers steeds meer verschillen in wat ze doen op het gebied van dierenwelzijn, klimaat,

weidegang en biodiversiteit. Deze trend is nog niet ten einde. Ook neemt het onderscheid toe tussen de regio's in Nederland en tussen de zuivelafnemers. De locatie van een bedrijf bepaalt in belangrijke mate de ontwikkelrichting van het bedrijf. De verschillen in kostprijs nemen hierdoor eveneens toe.

De Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties (Lbv(+)) – waarvoor 447 melkveebedrijven een aanvraag hebben ingediend – komt inmiddels op gang. Bovendien is per 1 januari 2025 de afroaming van fosfaatrechten bij transacties omhoog gegaan van 10 naar 30 procent. In combinatie met een vergrijzende populatie melkveehouders en een extensiveringsslag in de sector is een daling van de veestapel ingezet. Het dalende melkaanbod heeft een gunstig effect op de melkprijs, en dat komt ten goede aan de melkveeouders.

Pluimvee

Dalend aanbod van eieren en vleeskuikens bij een goede vraag stuwt prijzen omhoog. Ondanks onzekerheden rond voerprijzen blijft de liquiditeitsontwikkeling voor pluimveehouders zeer positief voor 2025.

Terugblik op 2024

In 2024 beleefde de pluimveesector een zeer sterk jaar, met zowel legpluimveehouders als vleeskuikenbedrijven die hogere inkomens rapporteerden dan het meerjarig gemiddelde. Pluimveehouders profiteren van de hoge prijzen die volgen op een verkrappend aanbod. Door de omschakeling naar het Beter Leven keurmerk 1 ster daalt het aantal vleeskuikens in Nederland. Bovendien sloeg vogelgriep in toe in de Verenigde Staten, Canada, Azië en Europa waardoor bedrijven werden geruimd en het aanbod eieren en vleeskuikens niet kon voldoen aan de mondiale vraag. In Nederland geldt sinds november 2024 een landelijke ophokplicht om de verspreiding van vogelgriep te voorkomen.

Ook de daling in voer- en energiekosten droeg bij aan deze positieve inkomensontwikkeling. Vooral in de vleeskuikensector – waar voerkosten meer dan 60 procent van de totale kosten uitmaken – had dit een sterk positief effect. Bij bedrijven met een keurmerk Beter Leven – ongeveer 50 procent van het totaal – is de opbrengstprijis van de vleeskuikens deels gekoppeld aan de directe (voer)kosten. Hierdoor hebben deze ondernemers een stabiel goed inkomen. Legpluimveehouders kregen hoge prijzen voor hun eieren, wat resulteerde in een saldo van gemiddeld 17 euro per hen per jaar, bijna het dubbele van het langjarig gemiddelde. Wageningen University & Research raamt het inkomen in 2024 van vleeskuikenhouders en legpluimveehouders op respectievelijk 275.000 en 230.000 euro.

Vooruitblik voor 2025

De situatie met sterke vraag en dalend aanbod – versterkt door opkoopregelingen – zet zich in 2025 voort. Aan de start van het jaar heeft de overheid 245 Lbv(+)-aangemelden bedrijven ontvangen van pluimveebedrijven. Bovendien geldt bij overdracht van pluimveerechten een afroaming van 13 procent, waardoor het aanbod daalt en de prijzen voor pluimveerechten stijgen.

De eierprijzen blijven naar verwachting hoog, mede gedreven door sterke vraag vanuit exportmarkten zoals Duitsland. Voor vleeskuikenhouders die overschakelden naar het Beter Leven keurmerk 1 ster, blijven de winsten vanwege de koppeling tussen prijzen en voerkosten stabiel, ondanks toenemende concurrentie uit Centraal- en Oost-Europa.

De voerkosten voor pluimvee zijn sterk afhankelijk van tarwe- en sojaprijzen, en deze lieten de afgelopen twee jaar een dalende trend zien. Met een Amerikaanse handelsoorlog op de loer is de kans op volatiliteit in de graan- en sojamarct en een kostprijsverhoging voor pluimveehouders aanwezig. Desalniettemin zijn de vooruitzichten voor de pluimveehouder zeer gunstig.

Lange termijn

De pluimveehouderij heeft bewezen door middel van ketensamenwerking en duurzaamheidsconcepten de positie van zowel de kip als de boer te verbeteren. De verwachting is dat 65 procent van de vleeskuikenbedrijven in 2026 deelneemt aan het Beter Leven keurmerk 1 ster. Dit hoge percentage

is het gevolg van constructieve samenwerking tussen pluimveehouders, retailers, slachterijen en voerbedrijven.

De sector profiteert de komende tijd nog van gunstige prijzen. Onder het mom 'repareer het dak wanneer de zon schijnt' is het verstandig om bij de huidige hoge marges te blijven investeren in dierenwelzijn,

verduurzaming en innovatie. Vergunningverlening is daarbij momenteel een spelbreker waardoor realisatie van buitenuitloop vaak onmogelijk is.

Sierteelt

Voor 2025 verwachten we een bescheiden toename in liquiditeit als gevolg een toename in opbrengsten. De kosten lopen eveneens op, al verwacht ABN AMRO dat besparingsmaatregelen die eerder zijn genomen een dempend effect hebben.

Terugblik op 2024

In 2024 heeft de Nederlandse sierteeltsector een solide groei doorgemaakt, met een exportstijging van 4 procent tot een omzet van 7,1 miljard euro. Deze groei werd vooral gedreven door snijbloemen, waarvan de exportwaarde met 7 procent steeg. De export van planten bleef op een gelijk niveau. Buitenlandse supermarkten namen een steeds dominantere aandeel in de verkoop voor hun rekening, een trend die de traditionele bloemisten onder druk zette. Buitenlandse groothandels zijn nog altijd goed voor ruim een kwart van de export.

Ondanks positieve omzetcijfers in de sierteelt, stonden de marges onder druk door stijgende kosten voor arbeid, chemie, inspecties en transport. Snijbloemondernemers zagen hun gemiddelde inkomen significant stijgen, voornamelijk dankzij hogere opbrengsten en een daling van energiekosten. De chrysanten zorgden voor een aanzienlijke omzetstijging door sterke afzetmarkten in het VK en Oost-Europa.

Wageningen University & Research raamt het inkomen voor ondernemers in de sierteelt op ruim 375.000 euro per onbetaalde arbeidsjaareenheid. De spreiding van inkomens tussen verschillende bedrijven is echter zeer groot. Ten opzichte van 2023 steeg het inkomen met maar liefst 140.000 euro, ruim boven het gemiddelde van de afgelopen vijf jaar. Het gemiddelde inkomen van ondernemers in pot- en perkplanten bedraagt in 2024 per onbetaalde arbeidsjaareenheid 213.000 euro, circa 115.000 euro lager dan in 2023.

Vooruitblik voor 2025

Voor 2025 worden voor de sierteelt stabiele marktomstandigheden verwacht met een bescheiden volumegroei van 1 procent. Het inkomen zal gemiddeld gezien harder stijgen dan de kosten. Daarnaast breidt het areaal voor potplanten en snijbloemen uit, hoewel het effect hiervan pas later merkbaar zal zijn. Duitsland en het Verenigd Koninkrijk blijven de belangrijkste afzetgebieden. De markt in Polen blijft vooralsnog hard groeien.

Stijgende arbeidskosten als gevolg van cao-verhogingen en het tekort aan personeel dwingen tuinders tot verdere mechanisatie. Mechanisatiebedrijven fuseren om de ontwikkelkosten beter te dragen en schaalvoordelen te bereiken. Op termijn resulteert dit in lagere kosten voor innovaties bij sierteeltbedrijven. Energiekosten stijgen door energiebelastingen en het is de vraag of investeringen in de energietransitie kunnen helpen deze op te vangen.

Duurzaamheid krijgt meer aandacht, aangewakkerd door externe druk en initiatieven zoals de Floriculture Sustainability Initiative (FSI), de in 2024 gelanceerde FloriPEFCR en het Horti Sustainable Packaging Initiative, dat duurzame verpakkingen ondersteunt.

Lange termijn

Op de lange termijn zal de sierteeltsector zich verder ontwikkelen richting duurzaamheid en innovatie. De vraag naar milieuvriendelijke producten

en verpakkingen zal toenemen, gedreven door veranderende consumentvoorkeuren en strengere wetgeving. De subsector kenmerkt zich door breed gedragen initiatieven voor bovenwettelijke verduurzaming. Zo heeft het Horti Sustainable Packaging Initiative ambities op het gebied van ketentransparantie, circulariteit en footprinting.

Door investeringen in kostenbesparende en duurzame technologieën kan de sierteelt anticiperen op maatschappelijke wensen. Er is een toenemende aandacht voor biologische en geïntegreerde

bestrijdingsmethoden, als reactie op publieke bezorgdheid over gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast staat ketentransparantie hoog op de agenda, om in te gaan op maatschappelijke thema's zoals herkomst van producten en arbeidsomstandigheden. De samenwerking binnen de waardeketen, inclusief grote retailers die onder de CSRD-richtlijn moeten rapporteren, zal cruciaal zijn voor het behalen van duurzaamheidsdoelen. Door deze transformaties en investeringen kan de subsector haar concurrentiepositie versterken en nieuwe markten betreden.

Varkenshouderij

Dankzij goede opbrengstprijzen verwacht ABN AMRO een positieve ontwikkeling van de liquiditeit voor de varkenshouderij in 2025. Wel zijn er hoge kosten voor mestafzet en onzekerheden rond vergunningen, dierziekten en energie.

Terugblik op 2024

De Nederlandse varkenshouderij heeft financieel gezien twee goede jaren achter de rug met gunstige prijzen en hoog rendement. Deze situatie werd onder andere veroorzaakt door een afname van het aantal varkens in Noordwest-Europa, en problemen in de Spaanse biggenproductie. Voor zeugenhouderij is ondanks het hoge rendement wel sprake van een daling in het inkomen ten opzichte van topjaar 2023.

Naast de positieve prijsontwikkelingen, werden varkenshouders wel geconfronteerd met uitdagingen op het gebied van mestafzet. Door afbouw van de derogatie en het natte voor- en najaar was het gebruik van dierlijke mest in de akkerbouw beperkt, wat leidde tot hogere mestafzetkosten. Wageningen University & Research raamt het inkomen van zeugenhouders in 2024 op 230.300 euro, van houders van vleesvarkens op 183.600 euro en van ondernemers van gesloten bedrijven op 231.500 euro.

De verschillen tussen bedrijven openbaren zich ook op het vlak van energiekosten. Bedrijven die hebben geïnvesteerd in energiebesparende apparaten zoals warmtepompen en zonnepanelen hebben nauwelijks tot geen last gehad van hoge energiekosten. De overige bedrijven, meestal de verouderde, hebben hierdoor een kostennadeel. De voerkosten daarentegen daalden in 2024.

Vooruitblik voor 2025

Op 1 januari 2025 is nieuwe wetgeving rond de handel in productierechten van kracht. Deze wetgeving introduceert een 22 procent afroming bij overdracht van productierechten voor varkens. Hierdoor zijn de handel in rechten in tot recordhoogtes gestegen richting einde 2024. De mestderogatie wordt verder afgebouwd waardoor het mestoverschot toeneemt. Door hoge vraag naar mestafzet en beperkte capaciteit nemen de afzetkosten voor mest voor varkenshouders toe. De droge omstandigheden dit voorjaar hebben wel geleid tot een tijdelijke daling van de mestafzetkosten.

Begin 2025 veroorzaakte de Duitse MKZ-uitbraak voor een flinke prijsdaling. Nu blijkt dat de uitbraak meevalt, herstelt de markt zich weer. Doordat grote landen zoals China streven naar meer zelfvoorziening daalt de buitenlandse vraag naar varkensvlees. Tegelijkertijd ervaart Europa meer competitie vanuit Brazilië en de Verenigde Staten op exportmarkten. Slachterijen in Nederland zien de aanvoer teruglopen waardoor de concurrentie op de inkoopmarkt toeneemt. Deze krappe marktsituatie geeft de prijzen een duwtje in de rug.

Ook in 2025 krijgen varkenshouders te maken met hoge kosten voor mestafzet en energie. Dit blijft een prikkel om te investeren in bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen of mestverwerking. Het gebrek aan gekwalificeerd personeel leidt tot hogere arbeidskosten en blijft een uitdaging. Desondanks verwacht ABN AMRO een verbetering van de liquiditeitspositie van varkenshouders.

Lange termijn

Ondernemers hebben de wil om de komende jaren in te zetten op het doen van investeringen in diergezondheid, dierenwelzijn, emissieverlaging en het verlagen van de CO₂-footprint. Om de diergezondheid te verbeteren gaan meer (preventieve) entingen gebruikt worden. Daarnaast zullen ondernemers investeren in het deels vervangen van de veestapel voor dieren die vrij zijn van ziektekiemen. Het convenant dierwaardige veehouderij agendeert maatregelen voor verbeterd welzijn waarmee de sector aan de slag gaat. Bedrijven die het keurmerk Beter Leven voeren, moeten voor 2030 vrijloopkraamhokken invoeren voor zeugen. Voor dit jaar zal de gebrekkige vergunningverlening helaas een stevige belemmering vormen voor bedrijfsontwikkeling en verduurzaming.

Het verlagen van de CO₂-footprint van voedselproducten wordt steeds belangrijker. Vleesverwerkers en voerleveranciers spelen hierin een belangrijke rol. Veehouders zijn onder andere afhankelijk van de informatie van voerleveranciers en concrete vraag van afnemers. Door de hogere kosten van energie gaan bedrijven versneld investeren in energiebesparende alternatieven, wat ook helpt bij het verlagen van de CO₂-footprint. ABN AMRO verwacht dat de markt van concepten en ketensamenwerkingen de komende jaren verder groeit. Voor varkenshouderijen leidt dit tot stabielere opbrengstprijzen en dat heeft een positieve invloed op de financiële stabiliteit van individuele varkensbedrijven.

Visserij

De verwachting voor de liquiditeitspositie in 2025 is positief, mede gezien de goede visbestanden en visprijzen. Brandstofkosten zullen gezien de geopolitieke omstandigheden relatief hoog blijven.

Terugblik op 2024

In 2024 beleefde de visserij een gemengd jaar. De visprijzen bleven op een goed niveau. Hoewel de brandstofprijzen iets daalden ten opzichte van 2023, bleven ze relatief hoog, wat druk legde op de exploitatie, vooral binnen de boomkorvisserij. Desondanks zag de subsector een betere jaarprestatie dan in 2023. De visserij bleef echter kampen met uitdagingen zoals beperkte ruimte op zee door de ontwikkeling van windmolenparken en uitbreiding van natuurgebieden. Dit zorgde voor onzekerheden over de toegang tot visgebieden, afhankelijk van de gebruikte visserijmethoden.

De toenemende regeldruk en de sanering van de kottervloot, waarbij 54 schepen verdwenen, waren andere belangrijke ontwikkelingen. Positief was de voortgang in verduurzaming dankzij subsidieregelingen. Innovatie bleef een prioriteit, met vooruitgang in brandstof besparende technieken en selectieve vismethoden. De verlaging van het tongquotum met 60 procent was erg groot, maar de visserij wist het jaar toch door te komen.

De resultaten in de garnalenvisserij waren gunstiger dan in 2023, met een stijgende garnalenprijs en hogere exploitatiecijfers, al was de vangst in het laatste kwartaal matig. Wel zorgelijk is het feit dat de subsector zich als gevolg van het stikstofdossier nog steeds in een impasse bevindt. Staatsecretaris Rummenie is voornemens om een nieuwe natuurvergunning voor de visserij in Natura 2000-gebieden af te geven tot en met 31 december 2045. De vorige vergunning was maar zes jaar geldig.

Vooruitblik voor 2025

De vooruitzichten voor 2025 zijn positief, vooral vanwege de goede visbestanden en relatief hoge visprijzen. Verwacht wordt dat de vangstquota voor de belangrijkste vissoorten geen grote beperkingen opleveren, met uitzondering van kabeljauw en zeebaars. Het tongquotum wordt aanzienlijk verruimd, wat de vangstmogelijkheden ten goede komt. Prijzen van wild gevangen vis zullen naar verwachting op niveau blijven, mede door de krimp van de kottervloot. Voor de garnalenvisserij wordt een saneringsregeling verder geconcretiseerd, leidend tot een verdere inkrimping van de vloot en de sloop van verouderde voertuigen. De vrijwillige regeling gaat op zijn vroegst eind 2025 open.

Brandstofprijzen blijven waarschijnlijk hoog door geopolitieke omstandigheden. Het bieden van toekomstperspectief aan de resterende vloot na de sanering is cruciaal, met nadruk op visruimte, regelgeving vereenvoudiging en duurzame vlootondersteuning. Samenwerking in de keten zal naar verwachting intensiveren door de sectorale krimp.

Data van Wageningen Social & Economic Research wijst uit dat de export van Nederlandse visserijproducten vooral binnen de Europese Unie blijft, waarbij Duitsland de belangrijkste afzetmarkt is. Export naar het Verenigd Koninkrijk is sinds de Brexit fors afgenomen, mogelijk door administratieve barrières die doorlooptijden aanzienlijk verlengen. De exportwaarde van de Nederlandse visserij stabiliseert en het volume loopt naar verwachting in de toekomst verder terug.

Lange termijn

Op de lange termijn zal de visserijsector zich moeten aanpassen aan blijvende veranderingen in regelgeving, duurzaamheidseisen en ruimte op zee. Innovatie en verduurzaming blijven cruciaal, met technologieën zoals brandstof besparende technieken en selectieve vismethodes die een centrale rol spelen. Forse krimp van de vloot dwingt de verwerkende sector om steeds meer om te schakelen naar de verwerking van importproducten.

Samenwerking binnen de keten tussen visserijbedrijven, verwerkers en handelaren zal waarschijnlijk toenemen, gedreven door sectorale krimp en behoefte aan efficiëntie. De visserij zal moeten navigeren door geopolitieke onzekerheden die brandstofprijzen beïnvloeden en door milieubeleid dat visgebieden en vangstmethoden kan beperken. Het vermogen van de subsector om zich aan te passen aan deze uitdagingen en kansen te benutten, zal bepalend zijn voor haar toekomstige succes en duurzaamheid.

Glasgroente

De glasgroentesector komt na de energiecrisis in rustiger vaarwater. De hoge energieprijzen blijven echter een uitdaging voor de subsector, ondanks de sterke prijzen in 2024. De liquiditeitsontwikkeling voor 2025 blijft daarom stabiel.

Terugblik op 2024

De volumes in de glasgroentes daalden licht door minder lichtinstraling en verhoogde ziektedruk. De prijsvorming van komkommers en paprika's was daarentegen in 2024 sterk. Prijzen voor paprika's liggen grofweg 20 procent hoger dan het tienjarige gemiddelde. De prijzen van tomaten zitten in een dalende trend en kwamen 5 à 8 procent lager uit dan in 2023.

Een hogere prijs is nodig om de hoge kosten voor arbeid, energie en meststoffen te dekken. De vraag naar arbeid in de glastuinbouw blijft hoog. Door nieuwe wet- en regelgeving rond uitzendbureaus en toenemende welvaart in Oost-Europese landen stijgen de kosten van arbeid, veelal uitgevoerd door migranten. Daarentegen dalen de energieprijzen na de piek in 2023, al blijven de energiekosten om de kassen te verwarmen hoog. Investerings in energiebesparende maatregelen blijven daarom onverminderd doorgaan om energiekosten te drukken.

Het inkomen per onbetaald arbeidsjaar liep volgens ramingen van Wageningen University & Research op tot 322.000 euro. De spreiding in inkomens is echter groot. Vooral telers die minder flexibel zijn in hun warmtevoorziening en geconfronteerd worden met aflopende energiecontracten blijven in zwaar weer verkeren.

Vooruitblik voor 2025

Ook in 2025 wordt de glasgroentesector geconfronteerd met een volatiele energiemarkt, waarbij energiekosten – die traditioneel een groot deel van de kosten bepalen – wederom het resultaat sterk gaan beïnvloeden. Veel glasgroentebedrijven waken ook energie op via gasturbines (WKK) en kunnen dankzij de volatiliteit in energieprijzen ook grote inkomsten genereren. Arbeid is een groeiend probleem, met stijgende kosten voor uitzendkrachten en vast personeel. Ondanks onze verwachting dat de sterke prijzen in 2025 iets afvlakken, gaan we uit van een stabiele liquiditeitspositie.

Lange termijn

Het areaal glasgroente neemt sinds 2021 licht af. ABN AMRO verwacht dat deze trend doorzet als gevolg van de strijd om de ruimte. Desondanks gaan we ervan uit dat de productie op peil blijft door nieuwe innovaties die de productiviteit per vierkante meter blijven verhogen. Via de samenwerking binnen de Federatie Vruchtgroenten Organisaties (FVO) worden verschillende thema's opgepakt om de toekomstbestendigheid en marktpositie van de subsector te verbeteren.

Zowel de handelaren als kwekers krijgen te maken met hogere arbeidskosten en schaarste van arbeid. De beschikbaarheid van arbeidskrachten is een steeds groter probleem aan het worden. Door het aantrekken van de economie beconcurreren verschillende sectoren

elkaar om steeds schaarser personeel. Het is een uitdaging voor de tuinbouw om met aantrekkelijke salarissen en voldoende secundaire voorwaarden concurrerend te blijven ten opzichte van andere sectoren.

De subsector staat voor uitdagingen op het gebied van duurzaamheid. Tijdens de energiecrisis bleken de bedrijven flexibel om te anticiperen op de hoge energiekosten. Naast versnelde afbouw van de

afhankelijkheid van gas zal er de komende jaren meer aandacht zijn voor de negatieve gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen. In het verleden heeft de glastuinbouw bewezen dat het voorop loopt in ketensamenwerking, innovatie en verduurzaming op het gebied van energie. Dit toont de veerkracht van de glasgroentesector en scheidt vertrouwen richting de toekomst. De overheid ondersteunt deze transitie via subsidies van de Sectorale Interventie Groente & Fruit.

Colofon

Auteurs

Pierre Berntsen, Directeur Agrarische Bedrijven
pj.berntsen@nl.abnamro.com
06 - 51 30 18 77

Jan de Ruyter, Sectorbanker Agrarisch
Jan.de.ruyter@nl.abnamro.com
06-13579246

Melanie Murk, Sectoreconoom Agri & Food
Melanie.murk@nl.abnamro.com
06 15022576

Jelmer Schreurs, Sectoranalist Agri & Food
Jelmer.schreurs@nl.abnamro.com
06 26006218

Specialist Akkerbouw

Martin Boelen

Specialist Varkenshouderij

Rick Donkers

Specialist Kalverhouderij

Erik Kloosterboer & Jan Wilmink

Specialist Glasgroente

Marco van Schie

Specialist Sierteelt

Martin van Wirdum

Specialist Visserij

Cees ten Napel

Specialist Melkvee

Maurice Vossen

Specialist Pluimvee

Bert Pierik

Eindredactie

Bendert Zevenbergen

Illustraties en opmaak

Kollerie Reklame-Advies & Promoties

Fotoverantwoording

Shutterstock.com

Distributie

[ABN AMRO insights](#)

Disclaimer

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie, die op zorgvuldige wijze in onze analyses en prognoses zijn verwerkt. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Deze publicatie is alleen bedoeld voor eigen gebruik. Het gebruik van tekstdelen en/of cijfers is toegestaan mits de bron.